

W kierunku Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego

Komunikat ze spotkania europejskich Ministrów ds. szkolnictwa wyższego, które odbyło się w Pradze dnia 19 maja 2001 roku.

W dwa lata po podpisaniu Deklaracji Bolońskiej i trzy lata po podpisaniu Deklaracji Sorbońskiej Ministrowie odpowiedzialni za szkolnictwo wyższe w Europie, reprezentujący 32 państwa-sygnatariusze, spotkali się w Pradze w celu omówienia postępów w realizacji zadań oraz wyznaczenia kierunków i priorytetów na przyszłe lata. Ministrowie ponownie zapewnili o swej woli stworzenia Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego do roku 2010. Wybór Pragi na miejsce tego spotkania symbolizował chęć zaangażowania w ten proces całej Europy w świetle rozszerzania Unii Europejskiej.

Ministrowie zapoznali się z raportem "Kontynuacja Procesu Bolońskiego" przygotowanym na zlecenie tzw. grupy wdrożeniowej (*follow-up group*) i stwierdzili, iż cele wyznaczone przez Deklarację Bolońską są powszechnie akceptowane przez większość państw-sygnatariuszy, jak również przez uniwersytety i inne uczelnie, oraz traktowane jako podstawa wyznaczania kierunków rozwoju szkolnictwa wyższego. Ministrowie potwierdzili ponownie, iż należy kontynuować wysiłki na rzecz promocji mobilności, aby zapewnić studentom, nauczycielom, pracownikom naukowym oraz pracownikom administracyjnym możliwość korzystania z bogactwa Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego i jego wartości, takich jak demokracja, różnorodność kultur i języków oraz różnorodność systemów szkolnictwa wyższego.

Ministrowie zapoznali się z efektami Konwencji uczelni europejskich, która odbyła się w Salamance w dniach 29-30 marca 2001 r., oraz z zaleceniami Konwencji studentów europejskich, która miała miejsce w Göteborgu w dniach 24-25 marca 2001 r., jak również docenili aktywny udział EUA (Europejskiego Stowarzyszenia Uniwersyteckiego) i ESIB (Krajowych Związków Studentów Europy) w Procesie Bolońskim. Ministrowie odnotowali również i wyrazili swoje uznanie dla wielu innych inicjatyw przyczyniających się do zaawansowania prac w ramach Procesu Bolońskiego. Ministrowie wspomnieli także o zaangażowaniu Komisji Europejskiej w konstruktywne wspieranie Procesu Bolońskiego.

Ministrowie stwierdzili, iż w większości krajów, zgodnie z zaleceniami Deklaracji, podjęte zostały intensywne i szeroko zakrojone działania dotyczące struktury studiów. W szczególności docenili postęp prac w dziedzinie zapewniania jakości. Zgodzili się również co do tego, że jedynie na drodze współdziałania można stawić czoła wyzwaniom, jakie niesie ze sobą edukacja międzynarodowa. Uznali także, że edukację należy widzieć w szerszej perspektywie uczenia się przez całe życie.

Dalsze działania mające na celu realizację sześciu celów Procesu Bolońskiego

Ministrowie potwierdzili, zgodnie z założeniami Deklaracji Bolońskiej, iż stworzenie Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego stanowi warunek podniesienia atrakcyjności i konkurencyjności uczelni w Europie. Wyrazili swoje poparcie dla koncepcji zakładającej, że szkolnictwo wyższe należy uznać za dobro publiczne, a w związku z tym stanowi ono i będzie stanowić obszar odpowiedzialności publicznej (w zakresie regulacji prawnych itp.), oraz że studenci są pełnoprawnymi członkami społeczności akademickiej. Przyjmując ten punkt widzenia, Ministrowie poczynili następujące uwagi dotyczące kontynuacji Procesu Bolońskiego:

Przyjęcie systemu czytelnych i porównywalnych tytułów zawodowych/stopni

Ministrowie zdecydowanie zachęcali uniwersytety i inne uczelnie do pełnego wykorzystania możliwości, jakie stwarzają aktualne przepisy w poszczególnych krajach i instrumenty europejskie, mające ułatwić uznawanie odbytych zajęć, tytułów zawodowych/stopni i innych formalnych kwalifikacji, zarówno do celów kontynuacji nauki, jak i wykonywania pracy zawodowej, aby obywatele mogli skutecznie wykorzystywać swoje kwalifikacje, kompetencje i umiejętności w obrębie całego Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego.

Ministrowie wezwali istniejące organizacje i sieci współpracy, takie jak NARIC i ENIC, do podjęcia działań na rzecz promowania na poziomie uczelnianym, krajowym i europejskim mechanizmów prostego, sprawnego i sprawiedliwego uznawania kwalifikacji, które w pełni odzwierciedlałyby różnorodność tych kwalifikacji.

Przyjęcie systemu opartego zasadniczo na dwóch głównych cyklach kształcenia

Ministrowie odnotowali z zadowoleniem, iż podjęto działania i dyskusje mające na celu realizację jednego z celów Deklaracji Bolońskiej, jakim jest struktura studiów oparta na dwóch głównych cyklach – studiach I stopnia (licencjackich/inżynierskich) i studiach II stopnia (magisterskich). Niektóre kraje już wcześniej przyjęły taką strukturę, a inne rozważają tę możliwość z dużym zainteresowaniem. Należy zauważyć, iż w wielu krajach tytuły zawodowe licencjata/inżyniera i magistra, lub porównywalne tytuły przyznawane w systemie studiów dwustopniowych, można uzyskać zarówno na uniwersytetach, jak i w innych rodzajach uczelni. Studia wyższe mogą, a nawet powinny, mieć różne orientacje i profile, aby zaspokoić różnorodne potrzeby indywidualnych osób, środowiska akademickiego i rynku pracy – jak stwierdzono we wnioskach z seminarium na temat studiów licencjackich/inżynierskich, które odbyło się w Helsinkach (luty 2001).

Wprowadzenie systemu punktowego

Ministrowie podkreślili, iż dla zapewnienia większej elastyczności kształcenia i zdobywania kwalifikacji konieczne jest przyjęcie wspólnych wyznaczników kwalifikacji, wspartych systemem punktowym, takim jak ECTS lub system z nim kompatybilny, który służy zarówno transferowi, jak i akumulacji punktów. Wraz z systemami zapewniania jakości wzajemnie uznawanymi przez poszczególne kraje, tego rodzaju instrument ułatwi studentom dostęp do europejskiego rynku pracy oraz zwiększy kompatybilność, atrakcyjność i konkurencyjność europejskiego szkolnictwa wyższego. Powszechne stosowanie takiego systemu punktowego i Suplementu do Dyplomu ułatwi postęp w tym kierunku.

Promowanie mobilności

Ministrowie ponownie zapewnili, iż – zgodnie z zapisami Deklaracji Bolońskiej – niezwykle istotne znaczenie ma zwiększenie mobilności studentów, nauczycieli, pracowników naukowych i pracowników administracyjnych. Z tego względu Ministrowie potwierdzili swą wolę usuwania wszelkich przeszkód utrudniających swobodny przepływ studentów, nauczycieli, pracowników naukowych i pracowników administracyjnych oraz podkreślili społeczny wymiar mobilności. Odnotowali możliwości w zakresie mobilności, jakie stwarzają programy Wspólnoty Europejskiej, oraz postęp osiągnięty na tym polu, np. uruchomienie Planu działań na rzecz mobilności, przyjętego przez Radę Europejską w Nicei w 2000 roku.

Promowanie europejskiej współpracy w dziedzinie zapewniania jakości

Ministrowie uznali zasadniczą rolę, jaką systemy zapewniania jakości odgrywają w przestrzeganiu wysokich standardów oraz ułatwianiu porównywalności kwalifikacji w całej Europie. Zachęcali również do ściślejszej współpracy pomiędzy sieciami zajmującymi się uznawalnością i zapewnianiem jakości. Podkreślili konieczność ścisłej współpracy europejskiej oraz wzajemnego zaufania między krajowymi systemami zapewniania jakości i uznawania podejmowanych w ich

ramach decyzji. Ponadto, zachęcali uniwersytety i inne uczelnie do upowszechniania przykładów dobrej praktyki oraz opracowywania scenariuszy wzajemnego uznawania mechanizmów ewaluacji i akredytacji/certyfikacji. Ministrowie wezwali uniwersytety i inne uczelnie, krajowe agencje i Europejską Sieć Współpracy na rzecz Zapewniania Jakości w Szkolnictwie Wyższym (*European Network of Quality Assurance in Higher Education, ENQA*), aby we współpracy z odpowiednimi organami w krajach, które nie należą do ENQA, razem tworzyły wspólne ramy odniesienia i rozpowszechniały przykłady dobrej praktyki.

Promowanie europejskiego wymiaru w szkolnictwie wyższym

W celu dalszego wzmocnienia istotnych europejskich aspektów szkolnictwa wyższego i zwiększenia zatrudnialności absolwentów, Ministrowie wezwali sektor szkolnictwa wyższego do intensywniejszych prac nad tworzeniem – na wszystkich poziomach studiów – modułów, cykli zajęć i programów nauczania, które mają charakter „europejski” ze względu na swą treść, orientację lub rozwiązania organizacyjne. Dotyczy to w szczególności modułów, cykli zajęć i programów studiów wspólnie prowadzonych przez uczelnie z różnych krajów i kończących się uzyskaniem oficjalnie uznawanego wspólnego dyplomu (tytułu zawodowego/stopnia)

Ponadto Ministrowie zwrócili uwagę na następujące kwestie:

Uczenie się przez całe życie

Uczenie się przez całe życie stanowi zasadniczy element Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego. W Europie przyszłości, zbudowanej na społeczeństwie i gospodarce opartej na wiedzy, strategię uczenia się przez całe życie będą musiały sprostać wyzwaniu konkurencyjności i wykorzystania najnowszych technologii oraz przyczyniać się do zwiększenia spójności społecznej, zapewnienia równości szans i podniesienia jakości życia.

Uczelnie i studenci

Ministrowie podkreślili, iż udział uniwersytetów i innych uczelni oraz studentów jako kompetentnych, aktywnych i konstruktywnych partnerów w tworzeniu i kształtowaniu Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego jest potrzebny i mile widziany. Uczelnie dowiodły, jak istotne znaczenie ma dla nich stworzenie wewnętrznie spójnego i sprawnie funkcjonującego, a jednocześnie zróżnicowanego i elastycznego Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego. Ministrowie zwrócili również uwagę na to, że jakość jest podstawowym warunkiem zaufania, adekwatności do potrzeb, mobilności, kompatybilności i atrakcyjności Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego. Ministrowie wyrazili swoje uznanie dla wkładu uczelni w opracowywanie programów studiów łączących w sobie jakość akademicką z przydatnością dla trwałego zatrudnienia oraz wezwali do dalszych aktywnych działań uczelni w tym zakresie.

Ministrowie zapewnili, że studenci powinni uczestniczyć i mieć wpływ na organizację oraz treści kształcenia na uniwersytetach i w innych uczelniach. Ministrowie potwierdzili również przywoływaną przez studentów potrzebę uwzględnienia wymiaru społecznego w Procesie Bolońskim.

Promowanie atrakcyjności Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego

Ministrowie zgodzili się co do zasadniczego znaczenia podnoszenia atrakcyjności europejskiego szkolnictwa wyższego dla studentów z Europy i innych części świata. Należy wzmocnić czytelność i porównywalność tytułów zawodowych/stopni europejskiego szkolnictwa wyższego w wymiarze ogólnoswiatowym poprzez opracowanie wspólnej ramowej struktury kwalifikacji, jak również poprzez spójne mechanizmy zapewniania jakości i akredytacji/certyfikacji oraz intensywniejsze działania informacyjne.

Ministrowie podkreślili w szczególności, iż jakość kształcenia w uczelniach i badań jest i powinna pozostać ważnym wyznacznikiem europejskiej atrakcyjności i konkurencyjności na arenie międzynarodowej. Ministrowie zgodzili się co do tego, że należy zwrócić większą uwagę na korzyści wynikające ze współistnienia w Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego uczelni i programów o różnych profilach. Wezwali do szerszej współpracy pomiędzy krajami europejskimi w zakresie potencjalnych implikacji i perspektyw edukacji międzynarodowej.

Kontynuacja prac

Ministrowie zobowiązali się kontynuować współpracę opartą na celach wytyczonych w Deklaracji Bolońskiej, przyjmując za podstawę podobieństwa i korzystając z różnic pomiędzy kulturami, językami i krajowymi systemami, a równocześnie wykorzystując wszelkie możliwości, jakie stwarza współpraca międzyrządowa i stały dialog z uniwersytetami i innymi uczelniami europejskimi oraz organizacjami studenckimi, a także programy wspólnotowe.

Ministrowie powitali nowych uczestników zamierzających przyłączyć się do Procesu Bolońskiego, po złożeniu wniosków przez Ministrów reprezentujących kraje, które mogą uczestniczyć w programach Wspólnoty Europejskiej Sokrates, Leonardo da Vinci i Tempus-Cards. Zaakceptowane zostały wnioski Chorwacji, Cypru i Turcji.

Ministrowie zdecydowali, iż kolejne spotkanie, mające na celu ocenę postępu prac oraz wyznaczenie kierunków i priorytetów na kolejne etapy tworzenia Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego, odbędzie się w drugiej połowie 2003 roku w Berlinie. Potwierdzili potrzebę stworzenia struktury, która zajmowałaby się kontynuacją prac, złożonej z grupy wdrożeniowej (*follow-up group*) i grupy przygotowawczej (*preparatory group*). Grupa wdrożeniowa powinna składać się z przedstawicieli wszystkich państw – sygnatariuszy, nowych uczestników i Komisji Europejskiej, a na jej czele powinien stać przedstawiciel kraju, który w danym okresie sprawuje prezydencję w Unii Europejskiej. Grupa przygotowawcza powinna składać się z przedstawicieli krajów, które były gospodarzami poprzednich spotkań Ministrów, i reprezentanta kraju, który będzie gospodarzem następnego spotkania Ministrów, oraz przedstawicieli dwóch państw członkowskich UE i dwóch państw nie będących członkami UE; ci ostatni czterej przedstawiciele będą powoływani przez grupę wdrożeniową. W skład grupy przygotowawczej będą również wchodzić przedstawiciele kraju sprawującego Prezydencję UE w tym okresie i Komisji Europejskiej. Grupą przygotowawczą kierować będzie przedstawiciel kraju, który będzie gospodarzem następnego spotkania Ministrów.

Prace wdrożeniowe winny być konsultowane z EUA (Europejskim Stowarzyszeniem Uniwersyteckim), EURASHE (Europejskim Stowarzyszeniem Instytucji Szkolnictwa Wyższego) i ESIB (Krajowymi Związkami Studentów Europy) oraz Radą Europy.

Z myślą o dalszych postępach w Procesie Bolońskim Ministrowie zasugerowali, aby grupa wdrożeniowa zorganizowała seminaria w celu przeanalizowania następujących obszarów: współpraca w zakresie akredytacji i zapewniania jakości, kwestie uznawalności i stosowanie punktów zaliczeniowych w Procesie Bolońskim, tworzenie programów kończących się wspólnymi dyplomami (tytułami zawodowymi/stopniami), wymiar społeczny ze szczególnym uwzględnieniem przeszkód w mobilności oraz rozszerzenie Procesu Bolońskiego, uczenie się przez całe życie i udział studentów.